

Pastoraal omzien naar jongeren

Jeugdpastoraat is een rijk onderdeel van de pastorale zorg binnen de christelijke gemeente. Er gebeurt heel veel in de eerste decennia van iemands leven. Als betrokken gemeentelid, jeugdwerker of ambtsdrager heb je het voorrecht om een stukje van deze weg mee op te lopen, zoals Jezus een stukje opliep met de Emmaüsgangers (Luk. 24:13-35). Dit vraagt aandacht, zorg en toewijding.

Jeugdpastoraat

Wat bedoelen we met jeugdpastoraat? Jeugdpastoraat kunnen we omschrijven als het met ontferming omzien naar de jongeren van de gemeente vanuit Gods ontfermend omzien naar mensen. Een pastorale ontmoeting heeft daarmee een eigen karakter, hoewel er natuurlijk geleerd kan worden van andere ontmoetingen en gesprekken. Inzichten vanuit andere kerkelijke praktijken, de hulpverlening of alledaags menselijk contact zijn vaak bruikbaar om pastoraat invulling te geven. Een pastoraal gesprek is daarmee nog niet hetzelfde als een preek, psychologisch consult of praatje over het weer. Tegelijk mag de pastor God net zo vrijmoedig ter sprake brengen als in de preek, net zo helpend meedenken als een psycholoog en net zo vertrouwelijk met de ander omgaan als met een familielid. Pastoraat heeft een eigen plek op het snijvlak van kerkelijke praktijken, hulpverlening en medemenselijkheid.

De drijfveer voor (jeugd)pastoraat is Gods ontfermend omzien naar mensen. Een (jeugd)ambtsdrager, JV-leider of buddy mag met jongeren spreken vanuit het geloof dat God Zelf naar deze jongeren vraagt, als gedoopte kinderen van de gemeente. Hij is begonnen! De doop biedt een rijk uitgangspunt en laat tegelijk zien dat kinderen een verantwoordelijkheid van de héle gemeente zijn. Jongeren worden aangemoedigd om zich telkens opnieuw naar God te wenden en hun levenskeuzes daarop af te stemmen.

Regelmatig contact is wenselijk en nodig

Jeugdpastoraat wil jongeren dicht bij de Heere Jezus brengen. De ontmoeting met Hem verandert levens en daar mogen we concreet op wijzen en op aandringen.

Wie geeft het jeugdpastoraat in de gemeente vorm? We denken al snel aan (jeugd)ambtsdragers, buddy's, mentoren, (jeugd)pastoraal werkers of anderen die een specifieke pastorale rol hebben. Maar denk bijvoorbeeld ook aan de leidinggevende, die een stukje met de jongere oploopt in het leven voor Gods aangezicht, die echt luistert, ook na de clubavond of in de pauze, die durft te vragen, te spiegelen en samen te bidden. Of de meester of juf op de zondagsschool, die ziet dat een kind even niet meedoet omdat het ergens mee zit. Een kind opzoekt of een kaartje stuurt als het een poosje niet naar de zondagsschool kan komen. Of de catecheet, die aandacht heeft voor jongeren en oog heeft voor hoe een onderwerp landt in het leven van de tiener. Kortom, bij jeugdpastoraat kan iedereen betrokken zijn. Het is de vraag of iedereen die contact heeft met kinderen en jongeren in de gemeente zich bewust is van de pastorale rol en verantwoordelijkheid, en of er voldoende wordt afgestemd tussen degenen die vanuit de kerk betrokken zijn op een jongere.

Om jeugdpastoraat concreet vorm te geven willen we wijzen op drie belangrijke praktijken in het contact met jongeren: zien, horen en het leven delen.

Zien

In het pastoraat is het belangrijk dat de ander echt wordt gezien. Dat betekent dat er aandacht is voor de gehele, unieke persoon. Een kind of jongere heeft een eigen verhaal, met eigen moeilijkheden en behoeften. Tegelijk is een jongere meer afhankelijk van de context waarin hij of zij een plaats heeft dan een volwassene. De pastor moet rekening houden met het gezin waar de jongere deel van uitmaakt en met het feit dat een kind of jongere nog onder het gezag van ouders en andere opvoeders valt. Een pastor kan deze rol niet overnemen en moet ervoor waken de verhoudingen onnodig onder druk te zetten.

Het zien van kinderen en jongeren betekent ook dat de pastor rekening houdt met de ontwikkelingsfase waar de ander zich in bevindt. Een kind van zes vraagt om een andere benadering dan een puber van veertien of een jongvolwassene van negentien. Jonge mensen zijn volop bezig met het ontwikkelen van een eigen identiteit met vragen als 'Wie ben ik?' en 'Waar hoor ik bij?' Tegelijkertijd moet een adolescent beslissingen nemen die heel bepalend zijn voor de rest van het leven, zoals een studiekeuze. Deze fase met al haar onzekerheden weegt de jeugdwerker mee in zijn of haar benadering.

Volledige en onverdeelde aandacht blijkt ook uit de voorbereiding op een gesprek. Bedenk vooraf wat je al weet over deze jongere waar je bij aan kunt sluiten. Je kunt terugkomen op eventuele eerdere signalen of gesprekken. Een goede voorbereiding laat zien dat je de ander serieus neemt en wilt investeren in het contact met de jongere.

Jeugdpastoraat heeft een zekere wederkerigheid nodig

Het is goed als de ambtsdrager of jeugdwerker zich bewust is van de eigen bedoelingen in het contact met jongeren. Een eigen agenda hebben als pastor is, hoe goedbedoeld ook, een blokkade in het werkelijk zien van de ander. Voordat je allerlei doelen stelt, is het belangrijk om je goed te verdiepen in de ander. Dat betekent zoveel mogelijk onbevangen en onbevooroordeeld met de ander omgaan. Je let niet alleen op de inhoud van wat er wordt gezegd, maar ook op de mimiek van degene tegenover je, op de houding, de woordkeuze, de kleding en andere non-verbale signalen. Overweeg wat dit bij je oproept en hoe je dit helpt om de jongere beter te begrijpen en te begeleiden. In het pastoraat mogen al deze elementen meespelen en benoemd worden.

Horen

Het belangrijkste middel voor het pastoraat is het gesprek. Echt luisteren is daarmee een kernkwaliteit van een pastor, die niet onderschat moet worden. Dat is niet alleen een professionele kwaliteit, maar ook een bijbelse opdracht. In Jakobus 1 waarschuwt de apostel om traag te zijn tot spreken en haastig om te luisteren (vs.19). Dit vraagt om 'OMA even thuis te laten': laat eigen Oordeel, Mening en Advies in eerste instantie achterwege.

Er is grote variatie in het luistergedrag van mensen, waarbij de eigen houding en bedoeling van de luisteraar een belangrijke rol speelt. Luister je vanuit eigen behoeften of angst? Of luister je om de ander te dienen en te helpen? In een kader is de 'luisterthermometer' toegevoegd, waarin verschillende luisterhoudingen zijn samengevat. Het kan helpend zijn om deze thermometer eens in gedachten te houden bij de gesprekken met jongeren.

Wat valt er te horen in het jeugdpastoraat? Het belangrijkste antwoord is: verhalen! In recente onderzoeken naar pastoraat is terecht veel aandacht gekomen voor de rol die verhalen spelen in het pastoraat. Jongeren kunnen een afstand ervaren tussen het 'grote verhaal' dat in de kerk wordt verkondigd en beleeden, en het eigen individuele verhaal. Jongeren nemen

Jongerenpreekuur

Hoe ben je als kerk beschikbaar voor jongeren van vandaag en hun ouders, wanneer zij behoefte hebben aan een luisterend oor, meedenken of reflecteren? En wat als jongeren eigenlijk helemaal die behoefte niet zo voelen? Kun je dan nog wel iets van hen vragen als het gaat om ontmoeting en contact?

In de online serie Pastorparels worden voorbeelden uit de praktijk van pastorale betrokkenheid op jeugd getoond. Jeugd-ouderling Jaap Kok vertelt in de eerste aflevering bijvoorbeeld hoe hij een jongerenpreekuur houdt. Zo vinden ze een nieuwe weg om jongeren te kunnen spreken die niet bij huisbezoek kunnen zijn.

meer afstand van ouders en zoeken naar hun eigen positie in de kerk en het geloof. In het pastoraat moeten zij een open oor vinden om het eigen verhaal in te brengen en vragen te stellen die wellicht ongemakkelijk of confronterend zijn.

Het is de taak van de pastor om de brug te slaan tussen het eigen levensverhaal en Gods 'verhaal'. De jeugdwerker of pastor is voortdurend alert waar de wereld van de tiener en de wereld van God en geloof bij elkaar komen. Het zijn momenten waarop jeugdwerkers iets van de geopenbaarde 'verborgenheden' (Ps.78) aan het licht mogen brengen voor jongeren. Op die manier ontsluiten ze het spreken van God voor de jongere en leren ze hen Gods stem te verstaan (vgl. 1 Sam.3). Jongeren leren daardoor hoe hun leven raakt aan wat God al heeft gezegd.

Door het verhaal van een jongere goed uit te luisteren, krijgt de pastor meer te horen over de bredere context van hun problemen en vragen. Vaak is pas na verloop van tijd het verhaal compleet en ontstaat er overzicht. Jongeren zijn sterk gericht op de korte termijn en kunnen nog niet zo goed relativiseren en zaken in een context plaatsen, waardoor verhalen en problemen vaak gefragmenteerd en uit balans worden gepresenteerd. Dat is geen bewuste manipulatie, maar het vraagt wijs-

heid van de pastor om door te vragen en verder te luisteren, zonder zich al te snel mee te laten slepen in een gevoel van urgentie of zwart-wit denken dat past bij de ontwikkelingsfase van een puber.

Luisteren in het pastoraat vraagt een zekere vorm van vertrouwelijkheid. Zonder bijzondere omstandigheden moet een jongere er vanuit kunnen gaan dat wat besproken wordt vertrouwelijk blijft. Tegelijk kan je dat als pastor nooit garanderen: er kunnen je dingen ter ore komen waar je iets mee moet. Wees daarom voorzichtig met het vooraf toezeggen van geheimhouding. Je kunt wel toezeggen dat je niets met de informatie zult doen zonder dat vooraf overlegd te hebben met de jongere zelf. Dit zal in de praktijk een hoge uitzondering zijn; vertrouwelijkheid blijft het uitgangspunt. Daar moet een jongere op kunnen rekenen en mag je op worden aangesproken.

Leven delen

Naast horen en zien is 'het leven delen' een belangrijk onderdeel van jeugdpastoraat. Dat klinkt eenvoudiger dan het is: het ontbreekt in het leven van jongeren vaak aan volwassenen die hen inzicht bieden in hoe het leven geleefd wordt. Zelfs ouders ervaren dit als een lastig element, om alles open en eerlijk te bespreken met hun kinderen.

Open je leven als pastor voor de jongere, zodat hij of zij daadwerkelijk praktijkvoorbeelden en identificatiefiguren in de gemeente heeft. Veel jeugdwerkers en ambtsdragers staan gelukkig open voor vragen van jongeren, maar de drempel blijft vrij hoog als de jeugdwerker zelf een gesloten boek blijft. Jeugdpastoraat heeft een zekere wederkerigheid nodig. Enerzijds wil je niet op afstand blijven, anderzijds wil je niet alle aandacht voor jezelf opeisen. Het vraagt wijsheid en fijnzinnigheid om dit op een gepaste manier in te brengen in het contact met jongeren, want het contact draait niet om de jeugdwerker of ambtsdrager. De nadruk ligt bij de jongere!

Echt luisteren is een bijbelse opdracht

Piramide van pastoraat

Jeugdpastoraat is niet de verantwoordelijkheid van predikant of ambtsdragers alleen, maar van de hele gemeente. Wees daarom bewust van verschillende rollen en verantwoordelijkheden die mensen in de gemeente hebben. De tijd van een predikant is beperkt en vooral wenselijk bij specialistische vormen van pastoraat. De kerkenraad is geroepen om zorg te dragen en geestelijk leiding te geven aan de gemeente, maar zij hoeven het alledaagse meeleven niet alleen vorm te geven. Zij kunnen zich richten op verdiept pastoraat. Het onderling en basaal pastoraat is een taak die breder in de gemeente gevoeld moet worden. Als dit onderling en basaal pastoraat goed functioneert, zal in veel gevallen de status van crisis minder snel bereikt worden. De indeling in lagen wil niet zeggen dat een gemeentelid óf specialistisch óf basaal pastoraat krijgt. De hogere lagen van pastoraat zijn altijd in aanvulling op het onderlinge pastoraat. Dat blijft ook nodig als een gemeentelid professionele (psychische) hulp krijgt. Juist in die omstandigheden is óók het meeleven vanuit de gemeente noodzakelijk.

De doop biedt een rijk uitgangspunt voor jeugdpastoraat

Het doel van deze openheid is, wat de Amerikaanse auteur Jon Acuff noemt, 'the gift of going second': jongeren hoeven niet alles zelf uit te vinden, maar mogen 'als tweede gaan' en leren van de misstappen en worstelingen van hun voorgangers.

Acuff waarschuwt tegen het krampachtig willen ophouden van een ideaalbeeld van een 'goed' of 'echt' christen. Het kan veel opluchting en openheid geven bij jongeren als ze merken dat je hun ervaringen uit je eigen leven herkent.

Werken aan contacten en binding in de gemeente is nu harder nodig dan enkele decennia geleden. Niet alleen is de sociale structuur van een gemeente minder hecht, maar de hoeveelheid contacten en mogelijkheden buiten de gemeente is ook enorm toegenomen. Er wordt aan alle kanten gevraagd om de aandacht van jongeren, wat praktijken van inwijding en toewijding onder druk zet. Des te meer hebben jongeren volwassenen in hun omgeving nodig die investeren in het contact en het leven met hen willen delen. Jongeren lopen in deze tijd een groter risico om buiten beeld te raken, wat van gemeenten vraagt om hier in de organisatie van jeugdpastoraat en jeugdwerk rekening mee te houden.

WhatsApp Community

De gemeente van Christus is een pastorale gemeenschap, waarbinnen de leden geroepen zijn om oog te hebben voor elkaar. Het is waardevol om toegerust te worden en waardevolle tips met elkaar te delen.

Daarvoor is bijvoorbeeld de WhatsApp Community Pastorale Counseling opgericht. Wekelijks ontvangen deelnemers een bericht ter bezinning, oefening en inspiratie rond jeugdpastoraat. Daarnaast worden via deze community regelmatig tijdelijke gespreksgroepen rond specifieke thema's geïnitieerd.

Het leven delen met jongeren kan een nogal chaotische en wispelturige ervaring zijn. Dat is inherent aan de ontwikkeling en zoektocht die jongeren doormaken. Als volwassene ben je daarin een belangrijke stabiele factor en hebben jongeren (naast je empathie en betrokkenheid) ook je onverstoorbaarheid nodig om hen te helpen positie te kiezen. Wees daarom in het jeugdpastoraat voorzichtig om al te grote conclusies te trekken uit het gedrag of de opstelling van jongeren. Hen serieus nemen betekent soms ook: testen of een bepaald gevoel of oordeel standhoudt door de tijd heen, of dat hun mening en analyse verandert en ontwikkelt. Volg hen daarin op de voet, maar waak ervoor om hen erop vast te pinnen. Jongeren kunnen zich soms vol vuur ergens hard voor maken, maar daar een maand later weer aan twijfelen of een andere voorkeur aan de dag leggen.

Om het leven met elkaar te delen is een zekere regelmaat in contact wel wenselijk en nodig. Dat regelmatige contact is niet haalbaar voor (alleen) een jeugdambtsdrager. Het omzien naar jongeren is een verantwoordelijkheid van de hele gemeente (zie kader over de piramide van pastoraat).

Luisterthermometer

De luisterhouding van de jeugdwerker of ambtsdrager is bepalend of een jongere zich gehoord voelt. De luisterthermometer maakt diverse luisterhoudingen inzichtelijk. In een 'kil' gesprek wordt geluisterd vanuit angst of oordeel, terwijl in een 'warm' gesprek moeite wordt gedaan om de ander te begrijpen en te aanvaarden. Jongeren zijn meer dan volwassenen gevoelig voor de luisterhouding van de pastor.

Bron Luisterthermometer:

Harry van de Pol, *Harthorend. Luisteren voor professionals*, 2010

Gespreksvragen

1. Met welke jongere uit de gemeente is er niet of nauwelijks contact? Hoe kan er contact gelegd en opgebouwd worden?
2. Hoe kun je de gemeente dienen met de handreikingen uit dit artikel?
3. Waar ziet u God aan het werk onder jongeren? Hoe kan dit gevoeld en versterkt worden?
4. Welke luisterhouding herkent u bij uzelf (zie kader 'Luisterthermometer')? Wat kunt u doen om hierin (nog verder) te groeien?

Verder lezen:

- Ruard Ganzevoort & Jan Visser, *Zorg voor het verhaal. Achtergrond, methode en inhoud van pastorale begeleiding*. Zoetermeer, 2014.
- Peter van de Kamp, *Verhalen om te leven. Levensverhalen in het pastoraat*. Utrecht, 2013.
- Corjan Matsinger & Corien Rietberg, *Handboek voor kinderen jeugdpastoraat*. Amsterdam, 2012.
- Jan Mauritz (red.), *Om het hart van jongeren. Kinder- en jongerenpastoraat*. Houten, 2020.
- H.C. van der Meulen, 'Pastoraat op nieuwe wegen'. In: *De kerk leeft. Vitaal gemeente-zijn vandaag*, red. dr. J. Hoek, Heerenveen, 2014.
- H.C. van der Meulen, *Liefdevol oog en open oor. Handboek pastoraat in de christelijke gemeente*. Zoetermeer, 1999.
- Ds. M.J. Tekelenburg, *De Bijbel open in het pastoraat*. Leeuwarden, 2023.

De auteurs van deze brochure, Niek Bakker (links) en Jan Willem Baars zijn als jeugdwerkadviseur respectievelijk toeruster werkzaam bij het IKC.

Uitgave van de Gereformeerde Bond in de Protestantse Kerk
Bijlage bij *De Waarheidsvriend*, 30 januari 2025

Mandenvlechterslaan 14-J
3781 DV Voorthuizen
tel. 0342-480018
www.dewaarheidsvriend.nl
www.gereformeerdebond.nl